

SELEFİLİK VE ABD EVANJELİZMİNİN İSLAMOFOBİYE ETKİLERİ¹

The Effects of Salafism and American Evangelism on Islamophobia

Selçuk ÖZDEMİR²

Öz

İlk defa 1997'de Runnymede Trust tarafından yayınlanan İslamofobi raporunda, İslamofobinin İngiltere'de yaşayan Müslümanlar üzerindeki uyum, nefret suçları, cinsiyet ve ırkçılık vb. konulardaki etkilerinden bahsedilmektedir. Bu raporun yayınlanmasının üzerinden uzun yıllar geçmiştir. Ancak, alınan tedbirlere rağmen mağdur edilen Müslümanların sayısı gündelik olumsuz olaylara dayalı olarak artmaya devam etmiştir. Bireye veya herhangi bir gruba yönelik olarak ortaya konulan ön yargı, dışlanma, ötekileştirme ve kutsal mekânlara saldırılar gibi istenmeyen olaylar ırkçılık kapsamında ele alındığından İslamofobi de ırkçılığın bir başka tezahürü hüviyetindedir. Son dönemlerde kullanımı yaygınlaşan 'İslamofobi' kavramı, Müslüman ve Hristiyanların rol aldığı tarihi süreçten etkilenerek bugüne gelmiştir. İslamofobi üst başlığı ırk, din ve cinsiyet ayrımcılığının olduğu motifler sunmaktadır. Müslüman bir bireyin dininden dolayı aşağılanması ve ötekileştirilmesinin ardından gelen fiziksel şiddet, sözlü hakaret, mala ve cana zarar verme olayları tam anlamıyla düşmanlığın dışı vurumudur. Müslümanların kültürel olarak Batılı bireylerden ayrıştırılmaları esas itibarıyla sorunun derinleşmesine neden olmaktadır. 11 Eylül saldırıları, Madrid, Paris ve Londra metro saldırıları gibi daha birçok saldırının ardından terör olaylarıyla iltisaklı olan bireylerin kullandıkları semboller, sözler ve davranışlar Müslümanların hepsinin aynı torba içine konmasına neden olmaktadır. Bu negatif ortamda Selefi cihatçı bireyler negatif örnekler olarak sunulmaktadır. Bazı Evanjelistler de Armagedon Savaşı'nın geleceği inancını geniş bir halk kitlesine ulaştırmada ve olumsuz Müslüman imajı çizmede gayret göstermektedirler.

Anahtar Kelimeler: Evanjelizm, İslamofobi, medeniyetler çatışması ve selefilik

Abstract

The Islamophobia report published by Runnymede Trust for the first time in 1997, mentioned about Islamophobia in the UK and its effects on topics hate crimes, gender and racism etc. on Muslims. It has been over many years over the publication of that report. However, the number of the victimized Muslims in spite of the measures taken continued to increase based on everyday negative events. The unintended events such as prejudice, exclusion, and attacks to holy spaces related to the person or any group are discussed in the scope of racism, so should be the Islamophobic incidents as a part of racism. The concept of Islamophobia which is very popular lately, has come today through being affected by the history in which Muslims and Christians took part. Islamophobia being an umbrella title presents racial, religious and sexist motifs of discrimination. Physical violence, verbal insults, damage to property and life, following the humiliation and marginalization of a Muslim individual due to his or her religion, are literally expressions of hostility. The fact that Muslims are culturally separated from Western individuals essentially causes the problem to deepen. Symbols, words and behaviors used by individuals associated with terrorist incidents after many more attacks such as the September 11, Madrid, Paris and London subway attacks cause Muslims to be perceived as 'one'. In this negative environment, Salafi jihadist individuals are presented with negative examples. Some Evangelicals also make an effort to convey the belief that the Armageddon War will come to a large mass of people and also to portray a negative Muslim image.

Keywords: Evangelism, Islamophobia, clash of civilizations and salafism

¹ Selefilik ve Evanjelizm'in İslamofobiye Etkileri' adlı bu makale çalışması Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri (İslam Mezhepleri Tarihi) Anabilim Dalı'nda hazırlanan '1990 Sonrası Batı'nın İslam Algısı ve İslamofobi' adlı doktora tezinden türetilmiştir.

² Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Orcid No: 0000-0002-0286-8415, selcuk198556@gmail.com

GİRİŞ

Batılı ülkelerde hayatlarını devam ettirmeyi seçen Müslümanların çeşitli ön yargılardan türeyen olumsuz tavırlarla muamele edilmeleri Batı medeniyetinin olumlu imajıyla çelişmektedir. Genel olarak ifade edilen ön yargılar şunlardır:

- İslamiyet'in 'yeknesak bir kültürü tasvir ettiği ve Müslümanların toplumda ortaya çıkan gerçekleri kabul etmedikleri',
- İslamiyet'in 'diğer inanç ve kültürlerle göre tamamen farklı değerlere sahip olduğu',
- İslamiyet'in, 'Batı tarafından algılanandan daha düşük bir ölçekte kabul edilmesi gerektiği',
- İslamiyet'in 'arkaik ve nispeten mantıksız, barbarlık özelliklerine sahip olduğu',
- İslamiyet'in, 'toplumdaki çeşitli terörizm ve genel şiddet eylemlerini desteklediği',
- İslamiyet'in 'siyasi arenada şiddet içeren bir ideoloji barındırdığı' vb. dir (Alshammari, 2013).

Sayılanlardan İslam ve Müslüman algısının olumsuz bir çerçevede ele alındığı anlaşılmaktadır. Müslümanlara yönelik kucaklayıcı tavrın olmadığını iddia etmek mümkün değilse bile yaşanan olumsuz hadiseler bunların göz ardı edilmesine neden olmaktadır.

Bu çalışmada terör olaylarının Batı üzerindeki yansımalarından bahsedilecektir. Çünkü araştırmalar göstermektedir ki terör olayların neden olduğu toplumsal dengesizlikten İslamofobi güçlenerek çıkmaktadır. Araştırmalarda çıkan bir başka husus ise terör olaylarının ardından İslamofobik olaylar artmakta ve sistematikleşmektedir. Terör olaylarıyla ilişkilendirilerek sunulan olumsuz Kur'an ve Peygamber (s.a.s) sunumları yanlışlığın başladığı noktadır. Boko Haram, DAEŞ, Taliban ve el-Kaide gibi köktenci ideolojiye sahip örgütler, İslam terörizmi (Islamic Terrorism) olarak adlandırılan genel kalıbın içerisini doldurmakta ve İslamofobiye kapı aralamaktadır. Herhangi bir terör olayının bir dinle iltisaklanması ya da dini ve etnik kimlikle birlikte anılması ön yargılardan kaynaklanmakla beraber bir İslami terör temasının defalarca sunulması art niyetin tezahürü de olabilir. İslami terör denilerek oluşturulan iklimde akla ilk gelenler ABD'deki 11 Eylül Saldırıları, İngiltere'de 7 Temmuz ve Fransa'daki Charlie Hebdo olaylarıdır. Bunlar üzerinden çizilen sunumlar terör saldırılarının Avrupa ve ABD'deki Müslümanlar hakkında toplumda olumsuz algıların gelişmesine imkân vermiştir.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra oluşan olumsuz Müslüman imajının resmedilmesinde NATO ilk fırça darbesini vurdu. Soğuk savaş döneminin bitmesinin ardından NATO Müttefik Kuvvetler Yüksek Komutanı Orgeneral John Galvin dünya barışını tehdit eden yeni tehditlerden bahsetmesi ve tehditlerin başında da fundamentalist/radikal dini terörizmi sunması düşmanın değiştiğini gösteriyordu. Aslında amaç NATO'nun yeniden yapılandırılmasını sağlamaktı (Akan, 2021). Daha sonraki yıllarda da harekete geçilerek Müslüman ülkelere karşı askeri hareketlere başlandı. Radikal terör örgütleri, insan hakları, eşitsizlikler ve diğer insana özgü değerler bahane edilerek Irak ve Afganistan gibi ülkelere müdahil olundu. Çatışmalar ve etkili propaganda yöntemleri düşman olarak ilan edilen radikallerin yanında tüm Müslümanların ön yargı oklarının hedef tahtası olmasını kolaylaştırdı. Dahası bütün dünyada özelde de Avrupa halklarında beliren antiislamist tutum (İslam düşmanlığı) Müslümanların haklarının göz ardı edilmesine neden oldu.

Makalede ele alınan diğer başlıklar Selefilere ve Evanjeliklere etrafında şekillendi. Selefilere ve Evanjeliklerin İslamofobiyle ilişkilerinin ele alınması önemlidir zira radikal dini terör denince Cihatçılar İslamiyet'i karalama çalışmaları denince akla gelenler ise Evanjeliklerdir. Ayrı başlıklar altında bu gruplardan bahsedildi. Selefî cihatçı gruplar Sovyetler Birliği ve Afganistan arasında çıkan savaştan güçlenerek çıkmaları yaptıkları eylemlerin tüm dünyada ses getirmesini doğurdu. Batı toplumlarında Müslümanlara karşı takınılan tavırlarda Selefilere anlayışları ve eylemlerinin ne derece etkili olduğu üzerinde duruldu. Bunun yanında ele alınan bir başka durum ise Evanjelizm ve Müslüman karşıtlığı arasında bir bağlantı olup olmadığıdır. Televangelist olarak adlandırılan ve medya iletişim kanallarını kullanarak insan yığınlarına ulaşan insanların verdikleri demeçler ve sergiledikleri Müslüman karşıtı davranışların Müslümanlara yönelik takınılan olumsuz tavra etkisine de değinildi.

YÖNTEM

İslam Mezhepleri Tarihi metodolojisine uygun olarak hazırlanan bu çalışmada deskriptif bir yöntem takip edildi (Kutlu, 2005). İslamofobiye yol açan esas fikirlerin nasıl doğduklarını, hangi yerde, hangi zaman diliminde, hangi olaylarla irtibatlı olduklarını; nerelerde etkin olduklarını, bu süreçte ortaya çıkan gelişmelerin nelere sebep olduğu; bu süreçte üretilen görüş ve düşüncelerin İslam düşüncesine ne gibi katkılar sağladığı fikir-hadise-mekân ve zaman uygunluğu bağlamında değerlendirildi (Onat ve Kutlu, 2012). İslam Mezhepleri Tarihi, İslam Bilimleri içerisinde kendine özgü bir bilim disiplini (Onat ve Kutlu, 2012). Bununla birlikte İslami ilimlerin kendilerine has ahlak ideolojisi ve değer yargıları vardır. Müslümanların veya normal insanların hayat tarzlarını kısıtlayan koşullar eleştirel bir yaklaşımla doğru bir şekilde

anlaşılmaya çalışıldı (Düzgün, 2017). Çalışmada farklı toplumların etkileşimlerini inceleyen sosyolojiden, kitle iletişim araçlarının kullanımı ve propaganda tekniklerini inceleyen etkileşim/iletişim disiplininden de yardım alındı.

Bilimsel bilgi sistematik olarak, geçerli ve güvenilir araçlarla toplanan, uygun yöntemlerle arz edilen ve yorumlanan verilere dayalı olarak oluşturulur (Yıldız, 2021). Yani bilimsel bilginin bir yönteminin olması gereklidir. Kısaca yöntem bir algı, bir idrak; düşünsel bir gelişim olarak tarif edilmektedir. Bu bağlamda kullanılan tarama tekniği ile özellikle yaygın medyada Batı'nın İslam algısı ve İslamofobi konusu tespit edilerek var olduğu şekliyle betimlemek amaçlanmaktadır (Karasar, 2016). Selefilik'in Batı'daki etkileri bağlamında Evanjelizm ile etkileşimi dikkate alındı. Bu çalışmanın bir boyutunu da bir Hristiyan mezhebi olan Evanjelizm ile İslam mezhebi olan Selefilik'i mukayesesi oluşturmaktadır.

İslamofobi ile ilgili olayların araştırılmasında yazılı eserler, demeçler ve sanal ortamda kendisine yer bulmuş haber değeri taşıyan olaylar ve durumlar kaynak olarak ele alındı. Bu bağlamda ulaşılan yazılı, görsel veya işitsel her türlü bilgi ve belge konunun aydınlığa kavuşturulmasında kullanıldı. 'Kaynak kritiği' ile yazar ve eseri mukayese edilirken benzer konuları içeren diğer kaynaklarla olaylar kıyaslanmasının yanında belgelerde sunulan bilgilerin bağlamları üzerinde titiz bir çalışma ile güvenilirlikleri sorgulanmış ve kaynakçada gösterilmiştir. Böylece ulaşılan bilginin mahiyeti hususunda derinlemesine bir analiz geliştirilmiş oldu.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmanın nitel bulguları iki aşamada incelenmiştir. Bu araştırmanın birinci aşamasını Selefilik ve o ideolojiden ilham alan bazı oluşumların İslamofobiye etkileri oluşturmaktadır. Araştırmanın ikinci aşamasında ise Amerikan Evanjelizmi ve o ideolojinin İslamofobiye etkilerinden bahsedilmektedir.

İslamofobi

İslamofobi, 'Müslümanları veya İslam'ı mantıksız bir şekilde sevmeme veya onlardan korkma ve onlara karşı önyargı' şeklinde İngilizce sözlükte tanımlanmaktadır (<https://dictionary.cambridge.org/tr/>). Tanımın içerisinde geçen mantıksızlık hali, korkma ve ön yargı ibareleri İslamofobinin suni bir zeminde kurgulandığının izlerini de barındırmaktadır.

İslamofobi, İslam ve phobia sözcüklerinin eklenmesiyle oluşturulmuştur. İslam, slm harflerinden türemiş Arapça bir kelime olup dar manada teslim olmak, genel manada ise 'İslam Dini' anlamındadır (Türkmen, 2020). Phobos Yunan mitolojisinde Dehşet Tanrı'sının adıdır ve o korkunun yayıcısıdır. Saçma olduğu bilirse de bazı durumlarda insanlar korkma eğilimi gösterirler. Ayrıca insanlar kendilerini güvende hissetmek isterler ve yabancı olduklarından korkarlar (Şahin, 2019). Korkan kişilere fobik denmesinden dolayı İslamiyet'ten korkan kişilere de İslamofobik denmiştir. Bunun yanında İslamofobiyi kasıtlı olarak yayan kişiler de İslamofob olarak adlandırılmaktadır.

Tarih kitaplarında Batılıların Müslümanlardan korktuğuna yönelik ifadeler bulunmaktadır. Ancak doğrudan İslamofobi sözcüğünün kullanımı yakın bir dönemde yaygınlaştı. İslamofobi ile ilgili yayımlanan eserlerin çoğunda kelimenin ilk kez kullanımına ilişkin olarak 1997 yılı vurgulanmaktadır. 'İslamofobi' kelimesi, İngiltere'de The Runnymede Trust kuruluşu tarafından "Islamophobia: A Challenge For Us All/ İslamofobi: Hepimiz İçin Bir Meydan Okuma" başlıklı bir raporda kullanıldı. Rapor İngiliz Müslümanlarını ve İslamofobiyi incelemek için oluşturulan bir komisyon tarafından oluşturuldu. Bu raporda İslamofobi; İslam'a karşı asılsız düşmanlık olarak nitelendirildi (Conway, 1997). Asılsız düşmanlık kavramı Müslümanların mağduriyetinin resmi kurumlarca bilindiğine de işaret etmektedir.

Bir başka tanımda İslamofobi, Müslümanların din hürriyetini, sivil özgürlüklerini ve insan haklarını ihlal eden ve sıklıkla da ayrımcılığa, ön yargılara ve nefret suçlarına yol açan ya da bunların oluşmasını tahrik eden söz ve eylemler olarak tasvir edilmektedir (Sarıaslan, 2018). Demokratik değerler olan insan hakları, din özgürlüğü ve medeni bir şekilde var olma çabasının sekteye uğratılması İslamofobinin çoklu tezahürleridir. İslamofobikler genellikle başı örtülü bayanlara saldırırlar, camileri kundaklarlar, iş yerlerinde kasıtlı ayrımcılık yaparlar, Müslümanların en temel yaşam haklarının dahi kısıtlanması için çabalarlar ve sözlü saldırıda bulunurlar. İslamofobik eylemlerde kendiliğinden bir insanın münferit olarak harekete geçmesi veya örgütlü olarak alenen hareket edilmesi söz konusudur. Bu eylemler irdelenirken sadece Müslümanları alenen hedef alan olayları mı yoksa örgütlü bir şekilde münferit olmayan eylemler de İslamofobi olarak tanımlanabilir mi?" sorusu bahsedilmeye değerdir (Kalın ve Esposito, 2018).

Medeniyetler Çatışması ve Terör Saldırıları Bağlamında İslamofobi

ABD Soğuk Savaş'ın bitmesiyle ideolojik üstünlüğü de ele geçirmek için adımlar attı. Bu hususta ABD karar mercilerine kolaylıklar ve tercih seçenekleri sunan analitik modeller ve pratik çalışmalar üzerinde duruldu (Silinir, 2016). Samuel P. Huntington'ın Medeniyetler Çatışması tezi de analitik olarak ele alınabilecek tezlerden birisidir. Huntington'ın ilk kez 1993 yılında Foreign Affairs Dergisi'nde yayınladığı 'Medeniyetler Çatışması' başlıklı makalesi 1996 yılında kitaplaştırılarak 'Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Yapılandırılması' başlığıyla piyasaya sürüldü.

Aslında Huntington Kuhn'un bilimsel devrim teorisinden etkilenmişti ve toplumsal devrimlerin de mümkün olduğuna inanmıştı (Kuhn, 2012; Silinir, 2016). Medeniyetlerin merkeze alındığı çağda kültürel olarak farklılaşan toplumlar bir arada yaşayamayacaktı ve farklılıklar ön plana çıkacaktı. Onun medeniyetler paradigmasında dünya yedi veya sekiz medeniyete ayrılıyordu ve Batı medeniyetinin sürdürülebilirliği korumacı ve yenilikçi bir çizgide ilerlemesine bağlıydı (Huntington, 1997). Medeniyetler arasında oluşan farklılıklar da gelecek dönemlerde oluşacak savaşların da kaynağı olacaktı. Huntington'a göre medeniyetler de tıpkı canlılar gibi doğarlar, büyürler ve yok olurlar (Yılmaz, 2016). Ülkeleri sahip oldukları normatif değerlerle kategorilere ayırmak gereklidir. Çünkü insanlık tarihinin şekillenmesinde büyük rolü milli devletler değil medeniyetler üstlenmiştir.

Huntington medeniyetlerin sahip oldukları değerlerden de bahsetti. Ona göre uluslararası ittifaklar veya ihtilafların oluşmasında medeniyetler rol alacaktır (Huntington, 1997). Ayrışmanın veya birlikteliğin kaynağı dil, tarih, kültür, gelenek ve en mühimi de dindir. Zira dini ve dünyevi ideolojiler insanlar üzerinde daha fazla etkiye sahiptir.

Aslında Huntington, yeni dönemde insanların kendi medeniyetlerine, dillerine, kültürlerine ve dinlerine ait olanlardan değil olmayanlardan korkarak onları tehdit gibi görebileceklerinden söz ederek islamofobi kavramının köklerine de işaret etti (Huntington, 1997). Huntington 8 Nisan 1994'te Saray Bosna'da 2000 kişinin Suudi Arabistan ve Türkiye bayrakları sallayanları 'serazenler' olarak tanımladı ve onları küçümser bir tavırla eleştirip kimin yanında olduklarını belirttiklerini ifade etti (Huntington, 1997).

Batı'da Serazen ifadesinin kökleri çok eskilere dayanmaktadır. Müslüman karşıtlığının bir ifadesi olan ve içinde ötekileştirme barındıran bu terimden islamofobinin köklerinin de eskiye uzandığının göstergesidir. Günümüzde özellikle de 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları islamofobi açısından katalizör görevi gördü. Bu olaylarla birlikte Müslümanların yaşadıkları mağduriyetler hayatlarını kuşattı ve giderek daha da olumsuz seviyelerde seyretti. Önceleri El-Kaide ve daha sonra da DAESH tarafından gerçekleştirilen terör eylemleriyle harmanlanan milliyetçi söylemler, islamofobik olayları arttırdı (Almalı, 2018). Selefi cihatçı örgütlerin saldırılarını bütün Müslümanlara mal eden aşırı sağcı bireylerin ve buna bağlı olarak Müslümanlara yönelik saldırıların artması dikkat çekicidir (Aktaş, 2018).

Batı'da aşırı sağcı söylemler 1990'lı yıllardan itibaren vardı. Bunun yanında 1989'dan bu yana radikal dini gruplar olarak ifade edilen grupların kendi vatanlarının dışında ses getirici boyutlarda terör eylemi gerçekleştirmeleri de yaygınlaştı. Aşırı sağcı kesimler için stratejik düşman ise sadece bu gruplar değil kendilerinin tanımladıkları zaviyeden anti demokratik olan bireyler ve gruplardı. 1993 Dünya Ticaret Merkezi'nin bombalanması, 11 Eylül 2001, 2004'te Madrid ve Amsterdam, 2005 Londra, 2015 Fransa-Charlie Hebdo saldırıları bu kişilerin ekmeğine yağ sürdü. Öyle ki dini motifler taşıyan saldırılar bütün dünyada korku havası estirdi (https://en.wikipedia.org/wiki/Islamic_terrorism). El-Kaide, Eş-Şebab, En-Nusra, Boko Haram, DAESH vb. terör örgütlerinin adları sıradanlaştı.

El-Kaide'nin üstlendiği 11 Eylül 2001 İkiz Kule saldırıları dünya kamuoyunda yankı uyandırdı. Saldırıları gerçekleştiren 19 hava korsanı Amerikan güvenlik sistemlerinin hiçbirine takılmadı (Riedel, 2018; Bergen, 2021). Saldırı anı televizyonlarda naklen verildi. Başkan Bush bir anaokulundaydı ve Yardımcısı Dick Cheney bir toplantıdaydı. Saldırılarda 2996 kişi can verdi (Thomas H. Kean vd., 2004).

11 Eylül 2001 İkiz Kule saldırılarının ardından güvenlik tedbirlerini artıran ABD, Terörle Savaş sürecinin resmen başladığını dünyaya duyurdu. İlk önce 7 Ekim 2001'de Afganistan'a ardından 20 Mart 2003'te Irak'a Terörle Savaş Programı kapsamında savaş açıldı. Tüm dünyaya verilen mesajda ya ABD'nin yanında ya da karşısında olunacağı duyuruldu ve ittifak ülkelerinden destek istenmiş oldu. Duyurudan sonraki süreçte tüm NATO üyeleri ve üye olmayan bazı ülkeler ABD'ye terörle savaşta destek verdiler ve yaşanan olaylar Uluslararası bir boyut kazandı.

11 Eylül 2001 saldırılarının ardından en çok mağduriyeti Müslümanlar yaşadılar. Batı'da yaşayan Müslümanlara yönelik olarak gerçekleştirilen nefret suçlarında artış görüldü (Kishi, 2017). Aşırı sağcı bireylerin savunmacı yaklaşımlarıyla gerçekleşen olaylar neticesinde Batılı ülkelerde bulunan Müslüman azınlıklar hayatlarının her alanında sorunlarla karşılaştılar. Batılı ülkelerde olağan üstü hal yasaları ile Avrupalı ve ABD'li Müslümanlara yönelik olarak cadı avı başlatıldı. Hiçbir suça bulaşmamış Müslümanlar aşırılık yanlısı olarak fişlenmeye çalışıldı (Garner ve Selod, 2014).

Müslümanlara yönelik fişleme çalışmaları gizlilik kapsamında yürütülse de gündelik söylemlerde ötekileştirici ve küçük düşürücü hal sıradanlaştı. Bunların yanında işlenen hakaret suçlarının meşruiyet zeminine oturtulması sağlanmış oldu. Radikal İslamcı olarak tabir edilenler bizzat Başkan Bush tarafından 'canavarlaştırılarak' toplum üzerinde algı inşası yapıldı. Öyle ki konuşmasında uygar medeniyetler olarak Batılı ülkeleri öncelendiği görüldü (Büyükgöbeç, 2016). Başkanın 'Radikal İslam' sözcüğünü defalarca zikretmesi İslamiyet'in yeknesak bir kültür olarak algılandığının bir başka tezahürüdür. Konuşmasının içinde geçen namaz, kadın ve erkek imgeleri konuşmanın bütünü ele alındığında negatif bir mesajı barındırıyordu. Konuşmanın olumsuzluğu Batılı Müslümanların mağduriyetlerinin artmasıyla kalmadı ve sonuçları Ortadoğu'ya uzanan bir süreci başlattı (Özpek, 2016).

11 Eylül İkiz Kule saldırılarının ardından İngiltere'de teyakkuz halindeydi. Alınan tedbirlere rağmen 7 Temmuz 2005 Londra'da da benzer terör olayları gerçekleşti. Saldırıları yine el-Kaide tarafından üstlenildi. 11 Eylül Saldırılarında olduğu

gibi yine kalabalık yerler hedef alındı. Metro ve otobüs duraklarına yönelik gerçekleşen saldırılarda 56 kişi hayatını kaybetti ve 700 kişi de yaralandı. 7 Temmuz 2005 Londra saldırıları ABD ve Avrupa'da İslamofobik olayların artmasına neden oldu. Böylece gündelik hayatta zaten yaşanan dışlanmışlıklara yeni bir ötekileştirme olan kültürel dışlanmışlık da eklenmiş oldu (Akdemir, 2009).

İngiltere özeline bakıldığında Milliyetçi söylemlerde sürekli bir Müslüman ve göçmen düşmanlığı iklimi oluşturulmaya çalışıldı. İşin boyutu sadece söylemlerde bitmedi ve Müslüman topluluklar iğrenç saldırılara maruz kaldılar. BNP (İngiliz Milliyetçi Parti), üyeleri 7 Temmuz saldırılarının kendilerini haklı çıkardığı savını dillendirdiler. Parti açıklamasında Müslüman kimliğin terör ile ilişkilendirilmesi yetmezmiş gibi bir de eroir ticaretini de Pakistanlı Müslümanlar tarafından yürütüldüğü iddiasında bulunuldu (Copsey vd., 2013).

Yaşanan gerginliklerle incelen toplumsal fay hatlarına bir de karikatür krizleri çıktı. Danimarka'da 2005'te Jyllands-Posten Gazetesi Hz. Peygamber'i (s.a.s) resmetme yarışması başlattı. Yarışmaya katılan karikatüristlerin Peygamberi terörist gibi tasvir etmeleri dünya genelinde Müslümanları ayağa kaldırdı. Aynı resimler Norveç, Fransa, Almanya, İspanya ve İtalya'da da yayınlandı. Ancak olaylar burada bitmedi ve dünyaca meşhur Charlie Hebdo saldırılarının fitili ateşlenmiş oldu (Uysal ve Ayten, 2005).

Fransa'da haftalık yayın yapmakta olan Charlie Hebdo, karikatürleri, dalaşmaları ve şakalarıyla ön plana çıkmaktadır. Dergi bir kez de kapatılmış olmasına karşın 1992 yılından bu yana faaliyettedir. Dergi, aynı alaycı tavrı 30 Eylül 2005'te de gösterdi. Kanada'da yaşanan karikatür krizini sürdürme adına Hz. Muhammed'in (s.a.s) gerçek dışı bir bağlamda yayınladı. İfade özgürlüğünü bahane ederek direnen editörlerin adları belli bir süre sonra ölüm listelerine konuldu. Olayların ateşi körüklendi ve neticede terör saldırıları gerçekleşti.

Olay Paris'te 7 Ocak 2015'te üç kişinin silahlı saldırısıyla gerçekleşti. Charlie Hebdo'nun Paris'teki ofislerinden birine yönelik olarak yapılan saldırının ardından 12 kişi hayatını kaybetti. Terör eylemlerinin ardından yine hedefte İslamiyet vardı. Örneğin, Ulusal Cephe'nin mali sorumlusu Wallerand de Saint-Just: "İslam, medeni ve dini hukuku karıştırdığı için zor bir dindir. O Fransız laik hükümet ilkesini tanımıyor" şeklinde demeç verdi ve İslam Dininin tamamını hedef gösterdi (Hayoun, 2015). Fransa'da da daha önce ABD ve İngiltere'de yapılan saldırılarda görülen tutumlar Müslümanlara yaşıatıldı.

'Je Suis Charlie' yürüyüşleri olarak adlandırılan protesto gösterilerine binlerce kişi katıldı. Bu olayların ardından AB çeşitli güvenlik önlemleri alacağını duyurdu. İfade özgürlüğünden vaz geçilmeyeceği ve havayolu yolcularının verilerinin paylaşılması için çalışmalar yürütüleceği de dile getirildi (BBC News, 2015). Sonuç olarak buna benzer terör saldırıların üzerinden İslam ve ona dair kutsallar hedef tahtasına konulmuş oldu.

Tarihsel Süreçte Selefilik ve Selefilğin Metodolojisi

Selef sözcüğü ile kendileriyle sonrakilere vaaz edilen ve ibret alınan öncekiler kastedilmektedir (İbn Manzûr, ts.). İslami terminolojide Selef, "Hz. Peygamber'in (s.a.s) arkadaşları olan sahabe nesli ve onlardan sonra gelen nesil (tabiun)" demektir (Koca, 2015). Selefiyye ise bilhassa haberi sıfatlarda Kur'an ve Sünnetin zâhirine yapışmak, sâhabe ve tâbiinin sarılmadığı te'vilden uzak durmak anlamındadır (İşcan, 2015). Selefiyye, sahabe ve tabiunun yaptığı gibi davranmayı hayatın her alanına taşıma yolunu seçmiştir. Selefiyye geçen süre zarfında toplumda meydana gelen değişimler oranında, rivayet, haber ve hadis etrafında, dini şekillendirmek isteyen yöneliştir (İşcan, 2006). Selefilikle rivayete dayalı düşünce tarzını dinin merkezine yerleştirdiği söylenebilir. Ancak, Selefiyye ile ilgili olarak gerek kavram ve kavramın irtibatlı olduğu zaman dilimi, gerekse içerik konusunda ciddi bir belirsizlik ve karmaşıklık olduğu kabul edilmektedir (Şahin, 2019).

Gazali Selef'i sahabe ve Tâbiûn olarak yorumladı. Haberi sıfatlarda bu iki neslin yolu takip edilerek Selefin seçtiği yol tutulabilir. Ona göre Selefi akide için takdis, tasdik, aczi itiraf, soru sormamak, imsak (yorum yapmamak), keff (bu tür meseleleri düşünmemek) ve marifet ehline teslim olmak gibi temel esaslar vardır (Gazzâlî, ts.).

Gazali'nin ilk iki nesli önceleyen görüşünün yanında Hz. Peygamber'in: "İnsanların en hayırlısı benim asım(daki ashabım)dır. Sonra onları takip edenler (tabiun), sonra onları takip edenlerdir (etbau't-tabiin)." buyurduğu rivayeti kendisine delil olarak alanlar da oldu (el-Buhârî, 2001). Bu kişiler hadiste geçen ashab, tabiin ve etbau't-tabiin gruplarının görüşlerini kendilerine rehber edinerek dini ve hukuki alanlara taşıdılar. Ancak Selefilğin ideolojik temelinin netlik kazanması adına tarihsel sürecinin dikkate alınması gerekir. Tam olarak Selef tabirinin ideolojize edilmesi adına İbn-Teymiye'nin fikirlerini anlamak gerekir.

Peygamber (s.a.s) vefat ettikten sonra fetihlerle genişleyen İslam coğrafyası yeni kültürlerden insanları içerisinde barındırmaya başladı. Arap-İslam toplumu yerini daha karmaşık katmanlardan oluşan halk kitlelerine bıraktı. Aslında kendine has bedevi tarzı bir yaşam süren Araplar kendilerine yabancı olan farklı kültürlerden insanları yönetiyorlardı. Ömer b. Abdilaziz döneminde (h. 99-101), sevk ve idare eden fikrin Arap İslam algısında olması öncelik kazandı (İşcan,

2015). Araplar eskilerin yürüdükleri yolu takip edeceklerdi çünkü bu yol daha önceleri defalarca tecrübe edilmişti ve en doğrudu (Watt, 1993).

Sahabe ve ardından gelen neslin söylev ve fiillerinin dinde ve gündelik yaşantıda rehber edinilmesi tasavvuru Hicri II. ve III. asırda doğdu. Bu dönemde “Ashabü’l-hadis”, “Ehlü’l-hadis”, “Ehlü’s-Sünne ve’l-Cemâat”, “Ehlü’l-hak”, “Sıfatiyye”, “İsbâtiyye”, “Ehlü’l-eser”, “Selefiyye”, “Hanbeliyye” ve “Zahiriyye” olarak adlandırılan zümreler dinin aslına dönmeyi tavsiye edip reyî terk edenlerdi. Hadisleri yoruma tabi tutmadan ve kıyasa başvurmadan uygulamak ve akli-edebî ilimlerden ziyade nakli ilimlerle ilgilenmek bu grubun ortak özelliğidir (Aydınlı, 1994). II /VIII ve III/ IX. yüzyıllarda farklı fikirlere sahip kişiler arasında çeşitli tartışmalar çıktı. Ehlü’l-hadis Nasları anlamada akli ötelemelerinden dolayı çeşitli zaman dilimlerinde şekilcilikle tenkit edilmiştir. Bu fikri savunan bireyler genellikle Hanbeliyye ekolüne yakın bireylerdi ve kendilerini gerçek “Ehlü’s-Sünne” olarak tanımlıyorlardı. George Makdisi gelenekçi hareketin merkezinde Hanbeliliği gösterir (Makdisi, 2018). Zira ona göre Hanbelilik Mezhebi Kur’an’ın yaratılmışlığı meselesinde Mu’tezile akılcılığına karşı benimsediği gelenekçi-kelami tavrın bir sonucunda ortaya çıkmıştır (Makdisi, 2018). Dahası, Selefilerce Ahmet b. Hanbel’in (v. 241/855) Selefi düşüncenin kaynağı olarak gösterilmesi Selefi düşüncenin temel esaslarına ışık tutabilir (Büyükkara, 2014).

Hicri II. asrın ortalarında İslam dünyasında Havaric, Mürcie, Şia (Rafıza/Zeydiyye) ve Kaderiye/Mutezile gibi mezhepler ortaya çıkmış ve bir kısmı teşekkülünü tamamlamış, bir kısmı da bu süreci yaşamaktaydı (Kutlu, 2017). Ashâbü’l-hadis taraftarları Fikri tartışmaların olduğu bir dönemdeki kargaşaların üstesinden Kur’an’ın yanı sıra Hz. Peygamber (s.a.s) döneminin örnek alınarak ve dahası onun hadisleri, sahabe ve tabiunun sözleri tedvin edilerek gelineceğini düşünüyorlardı.

Ahmed b. Hanbel (v.241/855), Abbasiler döneminde çıkan Mihne olaylarındaki tavrı ve Mu’tezile ile olan mücadelesinden dolayı Selef ekolünün parlamasını sağladı (Büyükkara, 2013). Kendisi ‘Kur’an’ın yaratılmışlığı’ (Halku’l Kur’an) üzerine çıkan tartışmalarda sergilediği tavır ile etrafında geniş öğrenci halkaları topladı. Selefi anlayışta Ahmed b. Hanbel (v.241/855) ile birlikte dinde bid’atlerle/yeniliklerle mücadele etme olgusu da gündeme geldi.

Mihne olayı, Hadis taraftarları grubunun fikri sisteminde önemli bir dönüm noktasıdır (Kutlu, 2000). Mihne öncesindeki Ashab-ı hadis ile Mihne sonrasındaki Ashab-ı hadis birbirinden farklıdır (Koç, 2020). Mihne Dönemi Ashab-ı hadis için önemli bir dönemdir. Ashab-ı hadisçilerin fikri tutumlarında reddiye içeren tepkiler verilmesi yine bu dönemde yaygınlık kazandı. Bir başka durumsa Mihne döneminin bitmesiyle Ashab-ı hadis kavramının altında farklı tonlar ortaya çıkmasıdır.

Selefi düşüncenin ilk dönemindeki savunucuları sistematik bir nazariyeden oluşan bir bütünlük sergilemiyorlardı. Hadis taraftarları Hicri III. yüzyıldan itibaren Malikiler, Şafiiler, Hanbeliler ve Zahiriler içerisinde fikirlerini kabul ettirdiler. Daha sonraki süreçte Selefilik’in bilinen anlamda sistemleşip gerçek anlamıyla bir akım halini alması İbn Teymiye (ö.728/1328) ve arkadaşlarıyla gerçekleşti (İşcan, 2015). İbn Teymiye’ye göre dinin anlaşılmasında ilk kaynak, yani nass başat rol oynamaktadır ancak bunun savunulması adına aktif bir rol üstlenilmelidir. Kur’an ve Peygamber’in (s.a.s) sünnetinin zahirine yapışarak ilk İslam toplumunun dini ilkelerine dönmek gerekliliğini dillendiren İbn Teymiye ancak bu yolla Müslümanların inanç birliğinde buluşacaklarına inanıyordu.

İbn Teymiye ve İbn Kayyim el-Cevzi’nin (ö.751/1353) çabalarıyla Selefilik sistematik bir hüviyet kazandı (Apak, 2014). İbn Teymiye’ye göre din Kur’an ve sünnet çerçevesinde bidatlerden temizlenmeli ve ilk dönemlerde yaşanan saflığa kavuşturulmalıdır (İbn Teymiye, 2015). Kitap ve sünnete dönerek ilk İslam’ın saflığına ulaşılmalıdır. Bu uğurda, o yeni yönelişler olarak gördüğü Yunan felsefesi ile uğraşanları ve tasavvuf ehlini hedef almıştır. İbn Teymiye, kelam, tasavvuf ve felsefe gibi geleneklerin karşısına farklı bir doktrin koymayı bildi. Böylece, o fikri tartışmalardan uzak kalma yolunu seçenlerden ayrıldı ve Selefilik’in ideolojik bir boyutta ele alınmasında rol aldı.

Dini ve siyasi bir akım olarak Selefilik, Muhammed b. Abdülvehhab (ö.1792) ile birlikte yeni bir döneme girdi. Gelenekçi hadis taraftarlarıysa klasik zihniyetin temsilcilerine daha saygın bir isim olarak Selefiyye ismini Vehhabiyye ismine tercih ettiler. Aslında Vehhabi oluşumun tanınırlığı çok da eskilere gitmemektedir (Büyükkara, 2004).

Kendilerini selef akideleriyle ifade eden Vehhabilik, Muhammed bin Abdülvehhab (ö.1792) ile Muhammed b. Suud’un (ö. 1765) biatlaşmasıyla 1744’te kurdukları dini oluşumdur. Muhammed bin Abdülvehhab’ın (ö.1792) ideolojisinde Allah’ın zât, sıfat ve fillerle birleşmesini kullanır, söz ve davranışlarıyla yerine getirirler. Bu ilkeye uymayanlar Kâfir olup onların canları ve malları muvahhitlere helal olur.

Muhammed bin Abdülvehhab Suudi Arabistan Krallığı’nın oluşumundan itibaren önemli bir konumda kendisine yer buldu. Kendisi 1703 (h.1115) yılında Arap yarımadasının Necid bölgesine bağlı Üveyne’de doğdu. Medine’de kaldığı süre zarfında Hanbeli âlimi Abdullah b. İbrahim b. Seyf en-Necdi ve Muhammed Hayat es-Sindi’den dersler aldığı da bilinmektedir (Cook, 2021). Bu süreçten sonra aktivist kişiliği nedeniyle ikamet ettiği yerlerde sıradan halkın günlük yaşamına müdahalelerde bulunması onun yadırganmasına neden olmuştur. Ancak Suud Krallığı’nın kurulmasının ardından kendisine biçilen teorisyen değeri halen sürmektedir (Büyükkara, 2013).

1900'lü yılların başından itibaren İngiltere'yle çeşitli anlaşmalar yaparak güçlenen Abdülaziz b. Suud, 1911 yılında İhvan teşkilatını kurmuş ardından da 23 Eylül 1932'de Suudi Arabistan Krallığı'nı kurmuştur ((Büyükkara, 2004). 1975 yılına gelindiğinde özellikle Kral Faysal'ın öldürülmesinin ardından, Suudi Arabistan ABD ile olan ilişkilerini geliştirdi. Ardından Kral Fahd bu anlayışın gelişmesi için çaba harcadı. Ayrıca kendisi Vehhabi din anlayışının yayılması adına hem ülke içinde hem de ülke dışında çalışmalara ağırlık verdi. Kral Fahd döneminde kurulan şeriat Fakülteleri, Medine İslam Üniversitesi, Rabitatü'l Alemi'l-İslami (Dünya İslam Birliği), İdaretü'l Buhus (Araştırma Merkezi) ve Daru'l İfta gibi kurumlar Selefi anlayışın yayılması adına çalışmalarıyla tanınırlar (Tosun, 2015).

Bahsedilen kurumlarıyla ve yetiştirdikleriyle Selefi anlayış günümüzde dünyanın her yerinde vardır. Tüm dünyada Vehhabiliğin tesirleri bahsetmek için XX. asrı beklemek gerekecekti. Bu dönemde gelişen ulaşım ve iletişim kanallarındaki etkinlik Vehhabi ideolojiyi tüm dünyaya ulaştırdı (Türkel, 2013). Haccetmek bağlamında ülkeye giden Müslümanların her geçen dönemde sayılarının artması da bu konuda etkili olmuştur.

Dinin şirklerden arındırılması için cihat anlayışına sahip bireyler buldukları bölgelerde yürüttükleri faaliyetlerle etkinlik sahaları elde etmeye çalışmaktadırlar. Cihat fikri bütün gruplarda olmakla beraber cihadi yorumlayış şekilleri değişiklik göstermektedir. Hanbeli tarz anlayışın çevresinde şekillenen halkalar genel anlamda; zühd ekolü, ilmi ekol ve emri bi'l-maruf nehyi ani'l-münkeri destekleyen cihatçı ekol olmak üzere üç grupta tasnif edilmektedir (İğde, 2016). Cihatçı anlayışın söylemlerine bakıldığında içeride dini ifsata uğrattıklarını düşündükleri sufi anlayışlar ve dışarıda ise materyalizmin tüm bileşenleri uğraşılması gereken rakiplerdir (Roy, 1994).

Gelenekçi muhafazakâr bireylerde dini aslına döndürme arzusunun bir boyutunu da günün kaosundan kurtulup altın çağa ulaşma hedefi oluşturmaktadır. İçinde bulunulan anda yüzleşilmesi gereken zorluklar ve sosyal değişimler hayallerde süslenen bir dönemle ötelenir. Geleneğin oluşturduğu dinsel anlayışın oluşturduğu zemin ve günün koşullarının baskıları Selefi anlayışın bugünkü haline gelmesine olanak sağladı (İşcan, 2015). Günümüzde Selefilik barındığı oluşumlardan Muhafazakâr Selefilik dinin ve ibadetin saflaştırılması için çaba gösterirler. Vaiz militan Selefilik dine daveti öncelerler ve egemen toplumla kendi fikirlerinin örtüşmediği noktaları gündeme alarak sürekli bir tenkit anlayışıyla hareket ederler. Son olarak da Cihatçı Selefilik olarak adlandırılanlar Batı dünyasına ve kendilerine göre onların iş birlikçilerine karşı savaşı vazedmektedirler (İşcan, 2015). Bu gruplardan en tanınanları Cihatçı Selefiliklerdir. Boko Haram özelinden hareket edilecek olunursa bu örgüt aslında Batıya ve onun öğretilerine karşı oluşan protest yaklaşımlardan kendisine yol buldu. 2002'de Nijerya'da bir şeriat devleti kurmak amacıyla kurulan yaptığı terör eylemleriyle binlerce insanı öldürdü (El-Mıskın, 2014). İngiliz Koloniciliğine karşı bir duruşun olduğu toplumdan kendilerine menfaat sağlamaya çalıştıkları anlaşılmaktadır. Örgüt eliyle sömürgecilik karşıtlığı suiistimal edilerek kullanıldı. Örgüt ideolojik boyutta Batıyı düşmanlaştırdığı kadar Müslüman toplumun hassasiyet gösterdiği terimlerden de yararlanma yoluna gitti. Örgüt ismini özellikle Davet, Cihat ve Tebliğ için Ehli Sünnet olarak belirterek kendilerine karşı olumlu bir intiba kurmaya çalıştı. Örgütün adında barındırdığı Sünnet ve Ehli Sünnet terimleri toplumda var olan Peygamber'in (s.a.s) Sünnet sevgisini suistimale yönelik aldatmacasıdır. Diğer davet ve cihat terimleri de Şeytan olarak düşmanlaştırılan Batılı ülkeler olmak üzere Nijerya, Kamerun, Nijer ve Çad gibi ülkelerle gerek ilmi gerekse de silahlı mücadele kastedilmektedir.

Günümüzde Selefilik çatı kavramının altında sayılabilecek bir başka anlayış da Modern Selefiliktir. Dini anlayışta tecdide gidilmesi gerektiği fikri Modern Selefilik'in temel dayanağıydı. Batı toplumlarında görülen ilerilik düzeyi, fikirsel taklit ve pasif bir yaşam tarzıyla yakalanamazdı (Öztürk, 2004). Müslümanların yeniden silkenip bu buhrandan kurtulması gerekiyordu. Bu protest ve aktivist hâlin bir örneğini İbn Teymiye'de görenler bu kişileri de Selefilik bünyesinde gördüler. Örneğin Muhammed Abduh Batılı fikirlere sarılmayı beyhude bir uğraş olarak gördü. Seyyid Kutup ise Müslüman anlayışın Batıyı reddetmesi gerektiğinden bahsetti (Güney, 2020).

Ehlü'l-hadisten günümüz Selefilikine kadar tarihsel sürecinden bahsedilen Selefi anlayış dinin aslına dönmeyi, onu bid'atlerden (yeniliklerden) temizlemeyi ve çoğunlukla Kur'an ve hadisle yetinmeyi gerekli görür. Selefi anlayışın çerçevesi nasların ve eserlerin tanıdığı olanaklar nispetindedir. Naslara sınıksız sarılarak fikri hükümleri buralardan çıkarırlar. İlk önce akıl ve kıyastan uzak durulur. Zira nasların zahiri manaları önemlidir. Daha sonra ise onların açık olmayanlarından ve müteşabih olanlarını yorumlamaktan kaçınmak gerekir. Kur'an ayetleri ve Peygamber'in (s.a.s) Sünnetinin anlaşılması için ilk üç nesil ve onların yöntemleri rehber edilmelidir (Tosun, 2015). Tevhit anlayışına halel getirebilecek her türlü bidatle ancak bu yolla mücadele edilebilir.

Ataların yürüdüğü yoldan gidip yolunu bulma ve hedefe ulaşma anlayışı zaman içerisinde dini anlayışa da sirayet etti. Bu minvalde insanın bu dünyada mutlu bir hayat sürmesi ve ahirette helak olmaması Selef döneminde yani Sahabe ve Tâbiün dönemindekine benzer bir yaşantıyla gerçekleşir. İnsan altın çağ fikri etrafında şekillenen hayat tarzıyla hatalardan kurtulur (İşcan, 2014). Ömer b. Abdülaziz 'in Hz. Peygamberin (s.a.s) sünnetine sarılınması gerektiğini ve dinin bidatlerden temizlenmesi gerektiğinin önceleyen tutumu bir şekilde toplumda karşılık buldu. Böylece toplumda bidatlerden uzak durma hassasiyeti geliştirildi. Âlimlerin kısıtlayıcı tavrı da bu konu da etkili oldu. Örneğin, Buhari'nin sünnetin bir kısmını reddetmekle tamamını reddetmeyi eşitlemesi burada zikredilebilir (el-Buhârî, 1991).

İndirgemeci bakış ile Cihatçı Selefiler hoş görüden uzak kalarak kendisini Müslüman olarak ifade edenleri dahi birkaç fiilden dolayı müşrik olarak nitelendirebilmektedir. Kabir ve türbe ziyaretinde bulunanlara hasım olmaları ve onları dışlamaları kendileri gibi düşünmeyenlere tahammüllerinin olmadığını gösterir. Erkekler sakal tıraşı olmazlar hatta bazıları sakalı düzeltmeyi bile uygun görmezler (Tosun, 2015). Hâkim oldukları yöreleri daru'l İslam, hâkim olmadıkları yerleri ise daru'l harp ilan edip ele geçirdikleri bölgelerdeki insanların Müslüman dahi olsa mallarını, canlarını ve kendilerine helal görürler. Ezberci anlayış ile harmanlanmış bakış açısı şekilcilik sorunsalını doğurmaktadır. Bu manada en radikal siyasi hareketlerin Selefi algıdan doğması doğaldır (Akbulut, 2014). Zira dinde akli kullanmayı lüzumsuz gören bir algı biçimi dinin içini boşaltmak demektir.

Evanjelizm

Hristiyanlık tarihi süreç içerisinde yaşadığı buhranlar neticesinde üç büyük mezhebe ayrıldı. Katolik ve Ortodoks Kiliselerinin ardından 31 Ekim 1517'de Katolik Kilisesi'nin birçok uygulamalarını eleştirerek 95 maddelik görüşünü Wittenberg Kilisesi'nin kapısına asan Martin Luther'in başlattığı Protestanlık XVI. yüzyılın sonlarına gelindiğinde farklı dallara ayrılarak Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde kendisine zemin buldu. İşte bu dallardan birisi olan Evanjelizm de köken olarak Protestanlığa dayanmaktadır (Bedir, 2014). Evanjelic anlayış çeşitli kiliselerin etrafında üst kimlik olarak varlığına devam etmektedir. Evanjelist de İsa Mesih'in vaaz ettiği Hristiyan inancının temel mesajı olan öğretiyi yayan kişidir. Evanjeller ABD'de ve Avrupa'da sosyal ve politik olarak etkin bir rol oynamaktadır (Gündüz, 2018).

Evanjelizm, Hristiyanlık inancının yeniden yorumlanması iddiasında olan akımların kendileri için kullandıkları şemsiye bir kelimedir. Eski Yunancada Evangelium kelimesi iyi haberler anlamındadır. Evanjelizmin dört inanç esası vardır. İlk olarak conversionism (dönüşümcülük), yani hayatın değiştirilmesi gerektiği inancıdır. İkinci olarak activism (aktivizm), yani İncil mesajının ulaştırılmasında gayret göstermektir. Üçüncü olarak Biblicism (İncilcilik), yani İncil'i hayatın merkezine koymaktır. Son olarak da crucicentrism (merkezcilik) inancı vardır. Crucicentrism ile çarmıhta kurban edilmiş İsa'ya vurgu yapılmaktadır (Bebbington, 1989). Yukarıda sayılan maddeler aslında İncil'in tamamen doğru ve otorite olması ve İsa Mesih'in insanların günahlarından dolayı kendisini haçta feda etmesine inanma şeklinde kısaltılabilir.

XVI. asırda Roma Katolik kilisesine karşı bir duruş sergileyerek doğan Protestanlık Kıta Avrupa'sında XX. asra kadar Evanjelizmle eş anlamlı olarak kullanıldı (Hankins, 2008). ABD'de ise XVIII. asırda Jonathan Edwards ve arkadaşları Avrupa'daki dini reformların uluslararası bir boyut kazanmasında etkili oldu (Marsden, 2003). O yaşadığı dönemde Amerikalı yerlilerin Evanjelizmle ideolojisiyle eğitilmesi için çaba harcadı. New England'ta başlayan bu anlayış diğer toplumlara da ulaştırılmalıdır.

ABD Evanjelizmi ya da daha geniş bir manada Protestanlık, ülkenin XVIII. yüzyıldaki sosyal devrimi olan Büyük Uyanışta (Great Awakening) kültürel boyutta rol oynadı. XIX. asırda Evanjelizm ABD'nin en yaygın dinsel geleneğiydi. Ancak bu durum XX. yüzyılın başlarında ülkeye gelen göçlerin artmasıyla birlikte değişti (Gündüz, 2018).

ABD Evanjelizmi II. Dünya Savaşı'nın bitmesiyle toparlandı ve etkisini giderek artırdı. Kuzey Amerika'da bulunan halklara ulaşma adına kurumsal bir yapılanmaya ihtiyaç duyuldu. Bu uğurda 1943'te Ulusal Evanjelicler Birliği kuruldu ve dönemin şartlarına uyumlu yeni söylemler geliştirilerek dindar bir ulusal kimliğe sahip olan Amerikalılara ulaşıldı (Oran, 2017). Günümüze gelindiğinde bazı Evanjelic bireyler özellikle başkanlık seçimlerindeki girişimci tavırlarıyla ilgi toplamaktadırlar. Kurumsallaşma çabaları büyük kiliseler, okullar, üniversiteler ve hukuk okullarıyla devam etmektedir. Mezhebin oluşturduğu ağ sadece ülke içerisinde değil uluslararası boyutta faaliyet göstermektedir

Özellikle ABD kamuoyu neredeyse her gün Evanjeliclerin verdikleri gazete, TV ve sosyal medyada demeçlerine alıştılar. Çoğu zaman kızgın bir tonda olan demeçler evrimin öğretim yöntemi, on emiri hatırlatan anıtların yıkılması, eş cinsel evliliği, kürtaj ve diğer konularla ilgilidir. Ancak görünürlüklerinin Trump kampanyasında doruğa çıkması ülke içerisinde tepkilere de neden oldu. Trump'ın özellikle Müslüman göçmenlere karşı takındığı tavır ve kürtaj ile ilgili açıklamaları Evanjeliclerde sempatiyle karşılandı. Hatta Trump'ın Başkanlık seçimlerinde beyaz Evanjeliclerin % 81'i tarafından desteklendiği iddia edildi (<https://www.truthdig.com/articles/trump-and-the-christian-fascists/>).

Evanjelistlerin yaygın medyayı, iş hayatını, kiliseyi ve siyaseti etkin olarak kullanmaları Amerika'da kamuoyu oluşturmaları çabalarından gelmektedir. Evanjelistler misyonlarının gereği insanların dine düşkünlüklerini hem siyasi olarak hem de ekonomik olarak kullanmaktadırlar (Adam, 2004). Zira Gallup Şirketi'nce yapılan bir çalışmada bütün Amerikalıların yarısından fazlası dini çok önemli bulmaktadır. Aynı anketteki soruya 'oldukça' diyen Amerikalıların oranı %72 iken, kendisine sadece Hristiyan diyenlerin oranı % 87'dir (Gallup Inc, 2018).

Evanjelistler Büyük Uyanıştan günümüze kadar Amerikan halkı üzerinde etkinlik kurmaya çalıştı. Her türlü insani ihtiyaç bu uğurda kullanıldı (Marty, 1993). Evanjelicler Katoliklerle çoğu inancı paylaşsa da aktif bir görüntü çizen ve sayısal olarak çok azınlıkta kalan protest Evanjelistler ülkede çıkan tartışmalı konuları kendi adlarına değiştirmek adına siyasi arenada etkin roller üstlenmektedirler. Evanjelistler liberal anlayıştaki dünyanın kötü olandan iyiye doğru evrimine inancına karşı dünyanın kötü olandan daha da kötüye gideceği inancına sahiptirler. Bu yüzden 'İsa Mesih'in ikinci gelişinden evvel ne kadar insan vaazlarla kurtulursa o kadar iyidir.' mantığı ile gayret göstermektedirler.

Evanjelistlerin Ortadoğu için de planları vardır. Yahudi-Evanjelik ilişkilerinde temel dayanaklardan birisi olarak Batı kültür mirasıdır. Diğer bir unsur ise ortak gelecek kurma adına birbirlerine ihtiyaç duymalarıdır. İsa (a.s)'ın dünyaya ikinci kez geleceği ve Tanrı krallığını yöneteceği inancında olan Evanjelistler, İsrail'i de bu işin bir parçası olarak gördüğünden onu korumak için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Ortak düşman tasavvuru öyle bir boyuttadır ki vaat edilmiş topraklara yerleşmek adına gerekirse savaş bile göz alınır (Küçük, 2016). Yahudilerin arz-ı mev'ud ideaları doğrultusunda toprak edinme politikalarıyla birlikte hareket eden Mesihçi gruplar bu uğurda ellerinden geleni yapmaktadırlar (Adam, 2004).

Evanjelistlerin yaptıkları işlerden belki de en önemlisi Armagedon Savaşı'nın geleceği inancını geniş bir halk kitlesine ulaştırmalarıdır (Kurtoğlu, 2014). Ortak düşman ise kendilerinin tanımları dışında kalan ve diyaloga sıcak bakmayan Müslümanlardır. Örneğin, Evanjelik Liberty Üniversitesi'nin bir dönem rektörlüğünü de yapmış olan Jarry Falwell; Müslümanların tamamının ve Muhammed (s.a.s)'ın terörist olduğunu ifade etmiştir (Kurtoğlu, 2014).

Selefilik ve Evanjelizmin Altın Çağ Arayışı

Selefi ve Evanjelist bireylerde görülen altın çağa özlem duyma onları çeşitli davranışlara sürüklemektedir. Her iki grupta en azından bu uğurda çalışmanın altın çağın insanlarına benzemede bir fırsat sunduğu iddiasındadır. Zira o insanlar ancak taklit edilebilirler ve en güzel örneklerdir.

DAEŞ'in Mehdilik anlayışı ile Evanjelizmin kıyametçi Mesih anlayışı tüm dünyayı istedikleri şekilde dönüştürerek ele geçirme arzusunda birleşmektedir (Beyaz TV, 2019 <https://www.youtube.com/watch?v=8bAhtD6XAYQ>).

Selefi cihatçılar merkezi İstanbul olan ve halifelikle yönetilmesi gereken bir yeryüzü devleti kurma amacındadır (Hollanda: General Intelligence and Security Service, 2004). Bu uğurda hangi coğrafyada bulunurlarsa bulunsunlar doğrudan veya dolaylı yollardan iktidar gücünü ele geçirmeye çalışırlar. DAEŞ propaganda faaliyetlerinin merkezine dini mevzuları koydu. Örgüt en basitinden kullandığı bayrakla, Abbasi mirasının ve Mehdi hadislerinin karizmasından yararlanma amacı güttü (Hathaway, 2012; Henn ve Bonnici, 2014). Kandırmak istediği sıradan Müslümanlara ise Armagedon savaşından bol bol bahsederek zamanın gerçeklerinden onları kopardı (Bıyık, 2008). Savaşı kendileri gibi düşünen Müslümanlar kazanacaktır. Çünkü o anda dünyadaki en hayırlı kimseler onlardır. İstanbul kâfirlerin elinden alındıktan sonra ise İsa Mesih'in Deccal'i öldürmesi beklenecektir.

Cihatçı Selefilik gibi Mesihî düşüncede olanlar da Armagedon için çalışmaktadırlar. Dünyanın sonuna doğru Deccal taraftarları kaybedeceklerdir. Kötülüğün son bulmasının ardından bin yıllık Tanrı İmparatorluğu dönemi başlayacaktır ve yeryüzünde Mesih'in sözü geçecektir (Ayğın, 2019).

İster radikal isterse de fanatik olarak adlandırılın her iki grubun da kendi anlayışları dışında herhangi bir anlayışa tahammül göstermeleri söz konusu değildir (Biçer, 2014). Her iki grubun çatıştıkları nokta da ise İslamofobik olaylar başlamaktadır. Dini bilgisi az olan veya hayatın buhranlarından bitik düşmüş bireyler yapılan algı yönetimleri kandırılmaları neticesinde küçük ölçekte Ortadoğu'da büyük ölçekte ise tüm dünyada felaketlere neden olmaktadır.

Evanjelizmi Protestanlığın diğer mezhepleri olan Kalvinist ve Luteryan anlayışlardan ayıran en bariz özellik İncil'e olan vurgudur (<http://www.aedh.eu/en/europe-the-expansion-of-evangelical-churches>). Protestanlığın doğasında olan nasları sorgulayıcı tavır eğer bir karizmatik önder varsa ihtimal dışı kalabiliyor. Buna benzer durum Selefi oluşumlarda karizmatik bir liderin etrafında şekillenen davet toplantılarında da görülür. Arapça ve İslami ilimlerde derinleşen karizmatik bir lider etrafında birçok kişiyi toplayabilmektedir.

Evanjelik fanatikler toplumdan izole olduklarından siyasi veya sosyal liberalizmden kendilerini uzak tutarlar (Hendershot, 2006). Dahası kendilerini Hristiyan grubu olarak değil de tek gerçek Hristiyanlar olarak görürler. İsrail'in Filistin topraklarının tamamını alması adına uğraşı verirken de Müslüman bireylere olabildiğince yaşam hakkı tanımazlar. Diğer taraftan cihatçı Selefilere bakıldığında ideolojik olarak cennetle müjdelene motifi etrafında, kendilerinin seçilmiş bireyler olarak addederler (Abubaker, 2020). Kendilerinden saymadıkları bireyleri acımadan öldürmeleri, eşlerini köleleştirmeleri ve mallarını yağmalamaları diğer insanları eksik görmelerindedir. Bu anlayış dinin diğer yorumlarını reddettiğinden çok sesliliği uygun görmemektedir (İşcan, 2006). Böylece kendinden başka herkesi ötekileştirme eğilimine gidilmekte ve toplumun gerçek dinamiğinden kopmaktadırlar.

ABD'de yaşayan Evanjelistlerin Müslümanlarla iletişim kurmaktan çekindikleri ortaya çıktı (PSB Research, 2019). Müslümanlarla ortak yönlerin görmezden gelinmesi bu tutumda etkindir. Evanjelik bireylerin Müslümanlara karşı böyle bir tutum içerisinde girmelerinin nedenleri genel hatlarıyla siyasal olaylar ve İsrail-Filistin anlaşmazlığıdır. Bazı Evanjelik papazlardaki hoşgörüsüzlük bazen o denli ateşlenmektedir ki her 11 Eylül'de uluslararası Kur'an yakma etkinlikleri dahi düzenlemektedirler (<https://www.voanews.com/usa/evangelical-christian-group-florida-plans-burn-korans>).

SONUÇ

"Hristiyan Batı" ve "Müslüman Doğu" kıyaslaması dini temelli bakışın bir yansımasıdır ve bu yansıma karşılıklı iki kültürün birbirlerine karşı besledikleri negatif duyguların oluşmasında da etkili olmuştur. 11 Eylül 2001 Terör

Saldırıların ardından süre gelen olaylar ve tarihsel bagajda birikmiş negatif algılamalar, Batı insanında ciddi fay hatları oluşturdu. Genel bir tanımla İslamofobi bünyesinde ırkçılık motiflerinin de olduğu İslam'a karşı asılsız düşmanlıktır. Tanımda geçen 'İslam' ifadesinden ırkçılıkla belli bir dinin motiflerinin iç içe geçtiği de anlaşılmaktadır. Bu düşmanlık sonuçta Müslümanların mağduriyetini gözler önüne sermektedir.

Bunların yanında Büyük Uyanıştan şimdiki döneme kadar gelen Evanjelik anlayışın sunduğu dini söylem Amerikan halkı üzerinde etkili oldu. Armagedon Savaşı sürecinde İsa (a.s)'ın dünyaya yeniden döneceği inancında olan Evanjelikler, İsrail'i her koşulda koruma ve onun düşmanlarına karşı ortak cephede savaş verme azmindedirler. Bu anlayıştan etkilenen bazı papazların Kur'an ve Muhammed Peygamber (s.a.s) aleyhine yaptıkları eylemler doğrudan İslamofobiyi etkilemektedir.

Selefi Cihatçı örgütlerin ve bazı aşırılık yanlısı Evanjelik grupların yaptıkları eylemler İslamiyet'e ve Müslümanlara karşı ön yargıları kuvvetlendirdi. Bu duruma Müslüman karşıtı olan politikacılar popülist söylemlerde bulunarak katkı verdi ve sorunun daha da büyümesine zemin oluşturdular. En nihayetinde İslamofobi ile harmanlanmış göçmen düşmanlığının "Müslüman göçmenlerin" ötekileştirilmelerine zemin hazırladığı sonucuna varıldı. Avrupa'nın çeşitli kentlerinde terör olaylarının ardından camilere ve Müslümanlara yönelik saldırılarda da artış olduğu görülmektedir. Bu saldırıların arkasında ırkçı motifler vardır. Dahası, camilere yapılan saldırılar doğrudan nefret suçu kapsamında olmasına karşı mala zarar verme kapsamında rapor edilmeleri bu ırkçılığın kurumsallaşmış olabileceği korkusunu da oluşturmaktadır.

EXTENDED SUMMARY

THE EFFECTS OF SALAFİSM AND AMERICAN EVANGELİSM ON ISLAMOPHOBİA**INTRODUCTION**

Some Evangelicals and Salafists are brought to the front zone when there is an issue concerning Islamophobia. This study attempts to focus on these two groups under five headings. After the war between the Soviet Union and Afghanistan, Salafist jihadist groups appeared with their actions to be heard all over the world. In addition to this negative event, another situation discussed here is whether there is a connection between Evangelicalism and anti-Muslimism.

METHOD

This study adopts descriptive method (Kutlu, 2005). The present study attempts to unveil (i) the reasons behind the emergence of Islamophobia, (ii) the place and time period that it took place, and (iii) related events. The study further aims to reveal the developments that Islamophobia bring about. The contributions of views and thoughts in this process to Islamic thought were discussed in the context of 'idea-event-space' and time appropriateness. (Onat, 2012). The conditions that restrict the life styles of Muslims were tried to be understood correctly with a critical approach. (Düzgün, 2017) With regard to the effects of Salafism on the West, its interaction with Evangelicalism was taken into account. Finally, comparison method was chosen as a method to show Islamophobia's link with both Evangelism, as a Christian sect, and Salafism, as an Islamic sect.

FINDINGS AND DISCUSSION

The qualitative findings of the study were analyzed in two stages. The first stage of this research deals with Salafism and the effects of some organizations inspired by that ideology on Islamophobia and the second stage of the research focuses on American Evangelicalism and the effects of that ideology on Islamophobia.

Islamophobia

Islamophobia is defined by the Cambridge dictionary as 'an unreasonable dislike or fear of Muslims or Islam and prejudice against them' (<https://dictionary.cambridge.org/tr/>). The expressions of irrationality, fear, and prejudice in the definition also contain traces of the fact that Islamophobia is predicated on an artificial basis. Islamophobia is formed by the combination of the words Islam and phobia. Islam is an Arabic word derived from the letters s-l-m and means surrender in a narrow sense and Islam religion in general (Türkmen, 2020).

Islamophobia in the Context of Clash of Civilizations and Terrorist Attacks

With the end of the Cold War, the USA took steps to gain ideological superiority. In this regard, analytical models and practical studies that offer convenience and preference options to US decision-makers were emphasized (Silinir, 2016). Huntington's article titled "The Clash of Civilizations", first published in the Foreign Affairs Journal in 1993, was published in a book in 1996 with the title "The Clash of Civilizations and the Restructuring of the World Order". In fact, Huntington was influenced by Kuhn's theory of scientific revolution and argued that social revolutions were also possible (Kuhn, 2012; Silinir, 2016). In the era which civilizations were centered around, culturally different societies would not be able to live Together, and differences would come to the fore. In his civilizations paradigm, the world was divided into seven or eight civilizations, and the sustainability of Western civilization depended on its progress in a protective and innovative line (Huntington, 1997). The differences between civilizations would also be the source of wars that might break out in future periods. Huntington further stated the values of civilizations. According to him, civilizations could play a role in the formation of international alliances or conflicts (Huntington, 1997). The source of separation or unity is language, history, culture, tradition, and most importantly religion.

Today, especially the terrorist attacks of September 11, 2001 acted as a catalyst for Islamophobia. Along with these incidents, the troubles that Muslims experienced dominated their lives and continued at more and more negative levels. Nationalist rhetoric, which was blended with terrorist acts carried out by Al-Qaeda and later by DAESH, increased Islamophobic incidents. (Almalı, 2018) It is noteworthy that far-right individuals attribute the attacks of Salafi jihadist organizations' to all Muslims. (Aktaş, 2018)

Salafism and the Methodology of Salafism in the Historical Process

Salaf refers to the previous generations, who preached to the next ones and were taken a lesson (Ibn Manzûr, ts.). The Salaf in Islamic terminology means the generation of companions (Ashab) who were the friends of the Prophet Mohammad and the generation that came after them (Koca, 2015). Salafiyya, on the other hand, means sticking to the

outward appearance of the Qur'an and Sunnah, especially in informal activities, and staying away from ta'wil that the companions and followers do not adhere to (İşcan, 2015). However, regarding Salafiyya, it is accepted that there is serious uncertainty and complexity in terms of both the concept and the time period (Şahin, 2015).

After the Prophet Mohammad passed away, the Islamic geography, which expanded owing to conquests, began to host people from new cultures. Arab-Islamic society left its place to masses of people consisting of more complex structures. In fact, the Arabs, who led a peculiar bedouin lifestyle, ruled Foreign people from different cultures. During the reign of Umar b. Abdilaziz (h. 99-101), the perception of Arab Islam as the leading idea drew attention (İşcan, 2015). The Arabs would follow the path of the ancients because this path had been experienced many times before and it was the most correct (Watt, 1993). The vision of regarding the speeches and actions of the Ashab and the next generation as a guide in religion and daily life was born in the Hijri centuries of II. and III.

The Mihna incident is a significant turning point in the intellectual system of the hadith supporters (Kutlu, 2000). The Ashab-i hadith before the Mihna and the companions of hadiths after the Mihna are different from each other (Koç, 2020). Mihna Period is a critical period for the Companions of Hadith. In this period, the reaction of the Companions of hadiths, became widespread. Another situation is that with the end of the Mihna period, different paradigms emerged under the concept of Ashab-i hadith. With the efforts of Ibn Taymiyya and Ibn Qayyim al-Jawzi (d.751/1353), Salafism gained a systematic identity (Apak, 2014). According to Ibn Taymiyah, religion should be purged of innovations within the framework of the Qur'an and Sunnah and it should be brought to the purity of the first converts (Ibn Teymiye, 2015). The purity of the original Islam must be attained by returning to the Book and the Sunnah. For this reason, he targeted those who dealt with Greek philosophy and Sufi people, whom he saw as the supporters of new trends. As a religious and political movement, Salafism ushered a new era thanks to Mohammad b. Abdulvahhab (d.1792). Traditional hadith supporters preferred the name Salafiyya to the name Wahhabiyye, considering it as a more respectable name for the representatives of the classical mentality. In fact, the recognition of the Wahhabi formation does not go back to ancient times (Büyükkara, 2004).

Evangelism

Christianity was divided into three major sects as due to the depressions it experienced in the historical process. After the Catholic and Orthodox Churches, by criticizing many practices of the Catholic Church, Martin Luther started Protestantism on October 31, 1517. By the end of the century, it was divided into different branches and found a place for itself in various European countries. Evangelism, one of these branches, is also based on Protestantism (Bedir, 2014). Evangelical understanding continues to exist as an upper identity around various churches. The Evangelist is the person who spreads the doctrine, which is the basic message of the Christian faith preached by Jesus Christ. Evangelicals play an active role socially and politically in the USA and Europe (Gündüz, 2018).

Evangelism is an umbrella term used by the movements claiming to reinterpret the Christian faith. The word Evangelium in ancient Greek means good news. Evangelicalism has four creeds. The first is conversionism, which refers to the belief that life needs to be changed. Secondly, activism (activism) means making an effort in the delivery of the Gospel message. Thirdly, Biblicism means putting the Bible in the center of life. Finally, crucicentrism emphasizes the sacrifice of Jesus on the cross (Bebbington, 1989). The above-mentioned items could actually be shortened the belief that the Bible is entirely correct, and authoritative and that Jesus Christ sacrificed Himself on the cross for people's sins.

Salafism and Evangelism's Search for a Golden Age

Both Evangelicals and Salafists tend to use the metaphor of golden age. Longing for the 'golden age' seen in Salafist and Evangelical individuals results in various behaviors. Both groups put forward that at least working for this purpose offers an opportunity to resemble the people of the golden age. Because those people can only be imitated and they are the best examples for both of these groups.

The proponents of Evangelicalism distance themselves from political or social liberalism because they are isolated from society (Hendershot, 2006). Moreover, they do not consider themselves as a Christian group but as the only true Christians. While they are trying to get Israel to occupy all of the Palestinian lands, they do not give Muslim individuals the right to live as much as possible. On the other hand, when looking at the jihadist Salafists, they consider themselves as chosen individuals around the motive of being given the good news of heaven ideologically (Abubaker, 2020). It is because they regard other people as incomplete. As such they kill individuals they do not accept as their own, enslave their wives and plunder their property. Since this understanding rejects other interpretations of religion, it does not consider polyphony appropriate (İşcan, 2006). Thus, they tend to marginalize everyone other than themselves and break away from the real dynamic of the society.

CONCLUSION

The comparison of “Christian West” and “Muslim East” reflects a religious-based view, and this reflection has also been influential in the formation of negative feelings between two cultures. The events that followed the terrorist attacks of September 11, 2001, and the negative perceptions that accumulated in the historical background created severe fault lines in the Western people.

The actions of Salafi Jihadist organizations and some extremist Evangelical groups strengthened prejudices against Islam and Muslims. Politicians who were anti-Muslim contributed to this situation by making populist rhetoric and they paved the way for the problem to exacerbate. Succinctly, it might be concluded that hostility to immigrants mixed with Islamophobia resulted in the marginalization of “Muslim immigrants”.

KAYNAKÇA

- Abubaker, S. S. (2020). İŞİD'in ideolojisi: cihadi Selefilik. *Lectio Socialis*, 4(2), 97-112.
- Adam, B. (2004). Kutsal toprak, mesih ve terör. *Dini Araştırmalar*, 7(20), 61-72.
- Akbulut, A. (2014). Selefilik'in teolojik ve düşünsel temelleri. *Tarihte ve Günümüzde Selefilik içinde* (132-). Ensar Yay.
- Akdemir, E. (2009). 11 Eylül 2001, 11 Mart 2004 Ve 7 Temmuz 2005 terörist saldırılarının ardından İslam'ın Avrupa'da algılanışı. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 8/1, 001-026. https://doi.org/10.1501/Avraras_0000000060.
- Aktaş, M. (2018). AB ülkelerinde İslamofobi ve terörizm. *Ombudsman Akademik*, 7, 127-155.
- Almalı, A. (2018). Almanya'da yükselen İslamofobi ve dergilerdeki İslam karşıtı yayınlar. *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, 2(2), 129-145.
- Alshammari, D. (2013). Islamophobia. *International Journal of Humanities and Social Science*, 3(15), 177-180.
- Amstutz, M. R. (2014). *Evangelicals and American Foreign Policy*. Oxford University Press.
- Apak, A. (26 Nisan 2021). İslâm Tarihi Boyunca Selef ve Selefilik Kavramlarının Anlam Serüveni. *İslam Tarihi*. <http://www.islamtarihi.net/2017/02/islam-tarihi-boyunca-selef-ve-selefilik.html>, adresinden edinilmiştir.
- Aydın, A. (1994). Ehl-i hadis. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 10/507-508. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Ayğın, F. (Aralık 2019). Geleceğe dönük kurtarıcı beklentisinin apokaliptik temelleri: mesih/mehdi tasavvuruna ilişkin bir analiz. *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(2), 225-259.
- Bebbington, D. W. (1989). *Evangelicalism in Modern Britain: A History from the 1730s to the 1980s*. Taylor & Francis Group.
- Bedir, Ş. F. (2014). Reformasyon'dan günümüze Evanjelik Hıristiyanlık. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 73-98.
- Bergen, P. L., September 11 Attacks: History, Summary, Timeline, Casualties, & Facts. *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/event/September-11-attacks>, adresinden edinilmiştir.
- Bıyık, M. (2008). *Armededon ve Tanrı Krallığı*. Aziz Andaç Yay.
- Biçer, R. (2014). Dini temalı radikalizm ve Türk Cumhuriyetleri. *Kelam Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 1-12.
- El-Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. (1422/2001). *El-Câmi'u's-Sahîh*. (2. Basım). Nşr. Muhammed Zühayr b. Nasr. Dâru Tavki'n-Necât.
- Büyükgöbeç, M. (2016). How the enemy has changed: Islamophobia and post 9/11 syndrome in John Le Carre's novel; a most wanted man. *Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute*, 25, 228-235. <https://doi.org/10.5505/pausbed.2016.09815>.
- Büyükkara, M. A. (2004a). 11 Eylül'le derinleşen ayrılık Suudî Selefiyye ve cihadî Selefiyye. *Dini Araştırmalar*, 7(20), 205-234.
- Büyükkara, M. A. (2013b). *İhvandan Cüheyman'a Suudi Arabistan ve Vahhabilik* (3. Baskı). Rağbet Yayınları.
- Büyükkara, M. A. (2014c). *İslam Mezhepleri Tarihi Ders Kitabı* (5. Baskı). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Cook, M. (2005). Muhammed B. Abdülvehhâb. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 30/491-492. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Copsey, N. vd. (Haziran 2013). Anti-Muslim Hate Crime and the Far Right. *Teesside University Centre for Fascist, Anti-Fascist and Post-Fascist Studies*, s. 31. <https://research.tees.ac.uk/en/publications/anti-muslim-hate-crime-and-the-far-right>, adresinden edinilmiştir.
- Düzgün, Ş. A. (2017). *Allah Tabiat ve Tarih : Teolojide Yöntem Sorunu ve Teolojinin Meta Paradigmatik Temelleri*. Otto.
- El-Miskin, T. (2014). *The Salaf, jihadi Salafism and the insurgency in Nigeria*. *Tarihte ve Günümüzde Selefilik Sempozyumu*. Ensar Yay.
- Erhan A. (2009). 11 Eylül 2001, 11 Mart 2004 ve 7 Temmuz 2005 terörist saldırılarının ardından İslam'ın Avrupa'da algılanışı. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 8(1), 1-26. https://doi.org/10.1501/Avraras_0000000060.
- Gallup Inc. (2018). Religion considered important to 72% of Americans. <https://news.gallup.com/poll/245651/religion-considered-important-americans.aspx>, adresinden edinilmiştir (22.10.2020).
- Garner, S. & Selod, S. (2015). The Racialization of muslims: Empirical studies of Islamophobia. *Critical Sociology*, 41(1), 9-19. <https://doi.org/10.1177/0896920514531606>
- Gazzâlî. (2018). *Kelam ve Halk: İlcamu'l-Avâm an ilmi'l-Kelam el-Kanunu'l-küllî fi't-te'vil*. (thk. İbrahim Emin Muhammed), ts. Klasik Yayınları.

- General Intelligence and Security Service: Hollanda. (Aralık 2004). From dawa to jihad the various threats from radical Islam to the democratic legal order. www.aivd.nl, adresinden edinilmiştir.
- Gökçe, O. & Türkoğan, O. (2015). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemi*. Çizgi Kitabevi.
- Gündüz, ř. (2018). Evanjelizm: Hıristiyan Fanatizmi. *Hikmet İlim Kültür ve Araştırma Vakfı*. <http://hikav.org/makaleler/evanjelizm-hiristiyan-fanatizmi/>, adresinden edinilmiştir.
- Güney, Z. B. (2020). Seyyid Kutup ve İhvan ilişkisi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 15(1), 425-448. <https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.648766>.
- Hankins, B. (2008). *American Evangelicals: A Contemporary History of a Mainstream Religious Movement*. Blue Ridge Summit, Rowman & Littlefield Publishers.
- Hathaway, J. (2003). *A Tale of Two Factions, a: Myth, Memory, and Identity in Ottoman Egypt and Yemen*. Suny Press.
- Hayoun, M. (2015). After Charlie Hebdo Attack, Fears of a 'Witch Hunt' Against Muslims. *Al Jazeera*. <http://america.aljazeera.com/articles/2015/1/7/france-charlie-hebdo.html>, adresinden edinilmiştir.
- Hendershot, H. (2006). *İsa Aşkına Dünyayı Sarsmak; Evanjelizm, Medya ve Muhafazakârlık*. (Çev. Güneş Ayas & Bora Çağlayan). Salyangoz Yayınları.
- Henn, P. & Bonnici, T. (2014). Fly the Isis flag in Britain and you will face arrest, says Cameron. *The Times*. <https://www.thetimes.co.uk/article/fly-the-isis-flag-in-britain-and-you-will-face-arrest-says-america-gvx9v7kvg3c>, adresinden edinilmiştir (10.10.2020).
- Huntington, S. P. (1997). *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. Penguin Books India.
- İbn Teymiye. (2021). *Tevhid Risalesi*. (Çev. Ulvi Murat Kılavuz). İz Yayıncılık.
- İğde, M. (2016a). *Siyasi İtikadi Bir Mezhep Olarak Hanbeliliğin Teşekkül Süreci*. M. Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- İğde, M. (2019b). Fıkıh ve itikad arasında Hanbelilik: Selefililiğin teolojik arka planı üzerine bir inceleme. *İlahiyat Akademi*, 1(2), 91-106.
- İşcan, M. Z. (2006). *Selefilik; İslami Köktencililiğin Tarihi Temelleri* (6. Baskı). Kitap Yayınevi.
- İşcan, M. Z. (2015). Selefilik, tarih boyunca selefi söylem. *Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Akademi Dergisi*, 1(2), 1-14.
- Kalin, İ. & Esposito, J. L. (2018). *İslamofobi* (2. Baskı). İnsan Yayınları.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Bilimsel İrade Algı Çerçevesi İle Kavramlar-İlkeler-Teknikler* (31. Baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Koca, F. (2015, 19 Ekim). İslam düşünce tarihinde Selefilik: tarihsel serüveni ve genel karakteristiği. *İlahiyat Akademi*, 1(2), 15-70.
- Koç, İ. (2020). *Hanbelilik-Eş'arilik İlişkisi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Kuhn, T. S. (2012). *The Structure of Scientific Revolutions: 50th Anniversary Edition*. University of Chicago Press.
- Kurtoğlu, R. (2014). *Hollywood ve Kabala'nın 13. Havarisi Evanjelizm* (5. Baskı). Orion.
- Kutlu, S. (2000a). *İslam Düşüncesinde İlk Gelenekçiler: Hadis Taraftarlarının İman Anlayışı Bağlamında Bir Zihniyet Analizi* (1. Baskı). Kitâbiyât Yayınları.
- Kutlu, S. (2005b). *İslami İlimlerde Metodoloji/ Usul Mes'elesi*. Ensar Neşriyat.
- Küçük, A. (1994). Yahudilikteki arz-ı mev'ud anlayışının boyutları. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 33(1), 101-111. <https://doi.org/10.1501/İlhfa0000000792>.
- Küçük, M. (2016). Anadolu'daki arz-ı mev'ud: Urfa. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 167-196. <https://doi.org/10.15869/itobiad.44400>.
- MacDonald, D. B. (2008). *Development of Muslim Theology, Jurisprudence and Constitutional Theory*. The Lawbook Exchange, Ltd.
- Makdisi, G. M. (2018). *Ortaçağ'da Yüksek Öğretim İslam Dünyası ve Hıristiyan Batı* (2. Baskı). (Çev. Tuncay Başoğlu & Ali Hakan Çavuşoğlu). Klasik Yayınları.
- Marsden, G. M. (2003). *Jonathan Edwards: A Life*. New Haven. Yale University Press.
- Marty, M. E. (1993) *Modern American Post Modernism And Its World Historical Articles on Protestantism in American Religious Life*. Berlin/Boston, Germany: Walter de Gruyter GmbH.
- Onat, H. & Kutlu, S. (2012). İslam Mezhepleri Tarihi'ne Giriş. Onat, H. & Kutlu, S. (Ed.) *İslam Mezhepleri Tarihi El Kitabı* içinde (19-57). Grafiker Yayınları.
- Oran, F. Ç. (2017). Amerikan kimliği ve dış politikasında Evanjelizmin izleri: sosyal-inşacı perspektiften ABD-İsrail ilişkileri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 2019-2037.
- Özpek, B. B. (Ocak 2012). En uzun on yıl: 11 Eylül sonrası Ortadoğu. *Ortadoğu Etütleri*, 3(2), 183-216.
- Öztürk, M. (2004). Neo-Selefilik ve Kur'an-Reşid Rıza'nın Kur'an ve yorum anlayışı üzerine. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(2), 77-106.
- Pew Research Center. (15 Kasım 2017). Assaults against Muslims in U.S. surpass 2001 level. <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/11/15/assaults-against-muslims-in-u-s-surpass-2001-level/>, adresinden edinilmiştir (19.9.2020).
- Roy, O. (1994). *The Failure of Political Islam*. Harvard University Press.
- Runnymede Trust. (1997). Islamophobia: A challenge for us all. The Runnymede Trust Commission on British Muslims and Islamophobia.

- Sancar, F. (2015). Bağnaz bir Selefî mi endişeli bir entelektüel mi? (İbn Teymiyye'nin eleştirel ve reaksiyoner karakteri hakkında). *Dini Araştırmalar*, 18(46), 97-125. <https://doi.org/10.15745/da.85975>.
- Sarıaslan, F. K. (2018). *Batı Literatüründe İslam Algısı ve İslamofobi* (1. Baskı). Onto.
- Silindir, M. (2016). Stratejik bir inşa planı olarak medeniyetler çatışması. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(1), 54-83.
- Şahin, M. (2019). Korku, kaygı ve kaygı (anksiyete) bozuklukları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(10), 117-135.
- Kean, T. H. vd. (2004). The 9/11 commission report. *National commission on terrorist attacks upon the United States*. https://www.9-11commission.gov/report/911Report_Ch1.htm, adresinden edinilmiştir.
- Tokgöz, O. (2019). *Temel Gazetecilik*. İmge Kitabevi.
- Tosun, N. (2015). Fıkıhtaki Selefî yöntemin günümüze yansımaları. *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(2), 401-430.
- Türkel, R. (2013). Etkileri açısından Vehhâbilik (Suûdi Arabistan dışı ülkeler örneği). *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(8), 712. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1974>
- Türkmen, B. R. & Türkmen, M. (2020). İslâm kelimesinin semantik analizi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 6(1), 225-249.
- Uysal, V. & Ayten, A. (2005). Karikatür Krizi Bağlamında Yerel-Evrensel Tutumlar ve Dindarlık. *M. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (0/29), 27-40.
- Utma, S. (2018). Dijital çağda medyanın psikolojik gücü: algı yönetimi perspektifinden kuramsal bir değerlendirme. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(22), 2903-2913.
- Watt, W. M. (1993). *İslam Nedir?* (Çev. Elif Rıza). Birleşik Yayıncılık.
- Yıldız, H. (2017). *Sosyal Bilimlerde Yöntem* [Yayınlanmamış Ders Notu]. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Yılmaz, M. (2016). *Samuel P. Huntington ve Medeniyetler Çatışması*. Vadi.
- Aedh, (8 July 2019). The Expansion of Evangelical Churches. <http://www.aedh.eu/en/europe-the-expansion-of-evangelical-churches/>, adresinden edinilmiştir.
- Beyaz TV, (22.03.2019). Ne Var Ne Yok, <https://www.youtube.com/watch?v=8bAhtD6XAYQ>, adresinden edinilmiştir.
- BBC News, (19 Ocak 2015). *Charlie Hebdo Attack Spurs Eu Anti-Terror 'Projects'*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-30875705>, adresinden edinilmiştir.
- Cambridge Dictionary, (07.04.2020). Islamophobia, <https://dictionary.cambridge.org/tr/>, adresinden edinilmiştir.
- CBS News, (5 November 2014). *Birth of Isis Traced to U.S. Military Prison*. <https://www.cbsnews.com/video/birth-of-isis-traced-to-u-s-military-prison/>, adresinden edinilmiştir.
- Etymonline, (22.10.2020). Evangel, <https://www.etymonline.com/word/evangel>, adresinden edinilmiştir.
- Islamic Terrorism, https://en.wikipedia.org/wiki/Islamic_terrorism, adresinden edinilmiştir.
- Lexico Dictionaries, (22.10.2020). English. *Definition of Evangelism by Oxford Dictionary on Lexico. Com Also Meaning of Evangelism*. <https://www.lexico.com/definition/evangelism>, adresinden edinilmiştir.
- PSB Research, (Mart, 2019). Evangelical Christian and Muslim Relations in the U.S., <https://ffeu.org/wp-content/uploads/2019/05/Evangelical-Muslim-Poll-Results-1.29.192.pdf>, adresinden edinilmiştir.
- TDK, (26.04.2021). Selef, <https://sozluk.gov.tr/>, adresinden edinilmiştir.
- Truthdig: Expert Reporting, Current News, Provocative Columnists, (22.10.2020). "Trump and the Christian Fascists". <https://www.truthdig.com/articles/trump-and-the-christian-fascists/>, adresinden edinilmiştir.
- Voice of America, (31.10.2020). Evangelical Christian Group in Florida Plans to Burn Korans, <https://www.voanews.com/usa/evangelical-christian-group-florida-plans-burn-korans>, adresinden edinilmiştir